

SPRÅKLIG SAMLINGS SMÅSKRIFTER

FRAMLEGG TIL SAMLENORMAL

UTGITT 1966 AV LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Elektronisk utgave april 2004

<http://språkligsamling.no>

Innhold

Forord	2
I. Innleiing	4
1. Til ungdommen	4
2. Språklig Samlings alternativ	5
II. Samlenormalen	5
1. Arbeidet med samlenormalen	5
2. Samlenormalen i skolen	6
III. Merknader til en del motargument	7
1. De kommende slektene og litteraturen	7
2. Verdien av språkstabilitet	8
3. Språk og kultur	8
4. Vakkert og stygt språk	9
5. Stil og vane	9
6. Språktvang	10
7. Ett eller to språk i landet?	10
IV. Formverket	11
1. Generelle retningslinjer	11
2. Kort oversyn over formverket	11
3. Alfabetisk liste over sterke verb	14
4. Alfabetisk liste over verb av telle-klassen	16
5. Liste over modale hjelpeverb	17
6. Andre uregelrette verb	17
7. Liste over en del s-verb	17
V. Lydverket	18
1. Generelle retningslinjer	18
2. Oversyn over en del viktige ortografiske endringer	18
3. Alfabetisk ordliste	19
VI. Generelt om ordtilfanget	25
VII. Fram til løysing	26

Forord

Ved sentralstyremøte i Landslaget for Språklig Samling den 4. januar 1966 blei det gjort vedtak om å gi ut et opplysningskrift om den samlenormalen som ei nemnd innafor laget har gjort utkast til. Skriftet er utarbeidd av underskrevne, og blir utgitt som første hefte i serien **Språklig Samlings småskrifter**.

Universitetslektor, dr.philos. Einar Lundeby, ordboksredaktør Alf Hellevik og rektor Halvor Dalene har under arbeidet gitt nyttige råd og vink, og vi vil nytte høvet til å si hjertelig takk.

Oslo i juni 1966.

Jakob Skauge. Magne Aksnes. Lars S. Vikør.

I Innleiing

1. Til ungdommen

Når vi har valt denne overskrifta, er det hovedsakelig av to grunner: For det første fordi ungdommen har lettest for å bryte med nedarva forestillinger og finne konstruktive utveger der de eldre har kjørt seg fast. For det andre fordi det er de unge som først og fremst lir under den ulempa som dobbelopplæringa i norsk (hovedmål/sidemål) fører med seg. Derfor syns vi det er naturleg at ungdommen lar seg engasjere i arbeidet for **en samnorsk skriftnormal**.

Landslaget for Språklig Samling representerer noe nytt i norsk språkdebatt. Før har ordskiftet ofte vært dreve på sterkt følelsemessig grunnlag. Formålet har vært å mobilisere så sterke kjensler at fornuften blei kopla ut, noe som ikke er så vanskelig i språkspørsmål, for språket er på mange vis bunde sammen med våre sterkeste kjensler. Resultatet er da også blitt en korstogstemning, med kraftige slagord, lettkjøpte påstander, hånsord og fleip og manglende evne til å forstå motstanderen.

Slike tilstander meiner vi er lite forenlige med demokratisk holdning og demokratisk styresett. Demokratiet har som føresetnad at borgerne greier å bevare fatningen, at de ikke lar seg rive kritikklaust med av sine følelser, at de setter noe inn på å løyse nasjonale spørsmål ved hjelp av fornuft og måtehold. I praksis må en være i stand til å gi avkall på noe av sitt eige, slik at partene kan møtes på halvvegen og inngå et kompromiss. Det fornuftige kompromisset er demokratiets veg i alle spørsmål, unntatt reine samvettssaker.

La oss ta et lite attersyn på vår historie for å vurdere hva vi i grunnen har å være stolte av som nasjon. Vikingferdene? Krigene mot Sverige? Neppe. Slike hendinger forteller ikke mye som vi setter høgt i vår menneskevurdering. Derimot bør vi nemne oppgjøret med Sverige i 1905. Også den gangen fans det røster som hissa til korstogstemning, til å sette hardt mot hardt. Men fornuften og måteholdet seira – heldigvis. Vi fikk et kompromissoppgjør, og det er en bragd i vår historie som lyser med sterkere glans enn vikingferder og kriger, for det oppgjøret la grunnen til varig fred mellom Norge og Sverige.

Vi kan vidare nemne oppgjøret med Danmark i 1933 (Grønlandssaka), da vi lojalt bøyde oss for kjennelsen til Den Mellomfolkelige Domstolen i Haag. Og vi kan også ta med landssvikoppgjøret i 1945. Folk tok seg ikke sjøl til rette, enda mange nok kunne ha grunn til det. Oppgjøret gikk for seg i verdige, rettsgyldige former, trass i de sterke kjenslene som var engasjerte.

Måtehold og fornuft – det er det siviliserte menneskes – og den siviliserte nasjons – adelsmerke. Vi vil prøve å føre disse elementa inn i språkdebatten også, der de ofte har mangla i sørgelig grad. Vi er klar over at dette ikke vil bli lett. Vårt program, som forutsetter vilje til kompromiss, til å gi etter, til å beherske seg, er på sett og vis et paradoksalt program å be folk slutte opp om. Folk har sjelden latt seg begeistre av et slikt program – dessverre. I menneskeættas historie finner vi ofte at folk har dradd i krig for mange slags hysteriske og ufornuftige formål, men sjelden for måtehold og fornuft. Likevel våger vi å satse på at disse kreftene, som vi vil kalle de gode kreftene, vil seire i språksaka. Vi vil legge usaklige påstander og fanatiske slagord på hylla, ta opp til nøktern vurdering det som skiller oss og se om vi kan løyse saka på et fornuftig grunnlag.

I dette arbeidet vil vi da prøve å engasjere ungdommen. Når vi vender oss spesielt til ungdommen, er det fordi språkformer og rettskriving i høg grad er ei vanesak. De eldre er bundne av sine vaner, ofte så sterkt at vanene er blitt en del av deres eigen person, av deres identitet, for å bruke ei moderne vending. Vi kan ikke godt vente at de skal være særlig ivrige etter å skifte vaner. Men de unge står friere og er i stand til å se meir fordomsfritt på saka.

Slik er det på de fleste områder. Dersom noe nytt skal bygges opp, noe som bryter med gammal vanetenking og nedarva fordommer, da er det de unge som må gå i brodden. Det er de som fordomsfritt kan legge grunnen til nye tanke- og atferdsmønster. Det er de som kan sette sin eigen fornuft og moralske vilje inn for å skape ei bedre framtid. Der har ungdommen si oppgave.

Utopi? Gjerne det. Men da vil vi spørre: Hvor ville menneskene stått i dag dersom ikke enkelte mennesker hadde vært i stand til å bruke sin skapende fantasi til å unnfange utopier, og vidare hatt evnen til å sette noe inn på å virkeliggjøre dem? Ofte har det synt seg at det som vanetenkerne kaller utopier, det er bare evnen til å tenke nytt, til å sleppe tankens klare lys inn over problema, slik at en kan skjære gjennom fordomsståkene og se realistisk på tinga.

Leseren vil kanskje synes at det er noe søkt å sette språkspørsmålet vårt inn i en slik sammenheng. Men vi våger det likevel, for vi trur at sammenhengen er riktig. **Ei samnorsk kompromissløyning** på språkproblemet vil være fornuftens seier over fordommer og ufornuft. Kan vi greie den oppgava, da vil vi ha vist at vi ikke er slaver av blinde kjensler. Da vil vi ha vist at vi er et **kulturfolk**.

2. Språklig Samlings alternativ

De store strukturendringene som særmerker samfunnslivet i våre dager, fører med seg at utviklinga nå går raskt i retning av samnorske kulturformer på alle områder. Det er ikke lenger det skarpe skillet mellom bondekultur og bykultur som det en gang var.

Språklig har det gått for seg ei gjennomgripende utjamning de siste par mannsaldrer. I samsvar med denne utviklinga har Stortinget vedtatt fleire store rettskrivingsreformer, etter tilråding fra våre fremste fagfolk. Formålet har heile tida vært at de to offisielle målformene gradvis skulle nærme seg hverandre, slik at de til slutt kan flyte sammen til ett samlende norsk skriftspråk.

Situasjonen er nå den at de radikale variantene av de to målformene står så nær hverandre at forskjellene mellom dem er relativt få og ubetydelige. Ja, det synes etter hvert både kunstig og formålslaust å holde ved lag noe markert skille i det heile. Vi har nå så mange tillatte fellesformer at det går an å skrive temmelig mye uten at noen kan si om det er bokmål eller nynorsk.

Denne tilnærminga har nesten alle nordmenn godkjent i prinsippet. Alle som har tenkt saka skikkelig igjennom, og alle våre styremakter, har lenge vært klar over at de to målformene **måtte** vokse seg sammen, at vi **måtte** få ett skriftspråk før eller seinere, og at dette fellesspråket nødvendigvis **måtte** bli ei blanding av bokmål og nynorsk.

Godkjent i prinsippet, ja. Men når vi skulle praktisere det vi var samde om, da var det alltid en flokk som satte seg på bakbeina. Ved hver rettskrivingsform – i 1907, 1917 og 1938 – var det stort skrik og mye ståhei blant dem som fant at endringene var et inngrep i deres vaner. Men det hindra ikke at de aller fleste var tilfreds med den nye rettskrivinga når det var gått ei tid, og de hadde fått vent seg til den.

Nå står vi framfor den siste kneiken. Vi samnorsksfolk hevder at tida er inne til å rive ned de siste gjerdestolpene mellom målformene, slik at vi omsider kan få en samlende offisiell normal, som tar opp i seg det beste fra de nåværende normalene. Vi ønsker med andre ord å samle bokmålet og nynorsken under **en** hatt, som **et tredje alternativ**. Både i skolen og i styringsverket er det, etter vårt skjønn, behov for en slik fellesnorm. I løpet av en del år ville det i alle høve vise seg hva for et alternativ som har framtida for seg og passer fleirtallet av folket best.

Hvorfor er det så viktig å få et samlende alternativ akkurat nå? Hvorfor ikke fortsette med to språkformer på ubestemt tid? – Jo, fordi vi nå begynner å føle den tospråklige situasjonen som en større og større belastning for hvert år som går, samtidig som den blir stadig meir unødvendig. Vi tenker da på samfunnsutviklinga generelt. Før kunne folk flest greie seg uten noe større skriving. Lesekunsten var det bare så som så med hos mange. De fleste manuelle yrker var tradisjonelle, dvs. at de yngre lærte ved å være sammen med de eldre i praktisk arbeid. Nå er dette snudd heilt om. Teknikk og vitenskap har holdt sitt inntog i alle yrker. Alle må innom boka, alle må kunne noe teori, og alle yrker fører med seg noe skriving. Dette kommer til uttrykk i skole og utdanning. I og med den nårige skolen er det slått fast at alle skal ha høgere utdanning, og tallet på gymnaselever auker raskt. Vi er på veg inn i utdanningssamfunnet. I denne situasjonen må vi gjøre det vi kan for å rasjonalisere og effektivisere opplæringa.

II Samlenormalen

1. Arbeidet med samlenormalen

I dag må en kunne si at det er relativt få praktiske hindringer som står i vegen for ei formell sammensmelting av de offisielle målformene. Denne situasjonen har Landslaget for Språklig Samling tatt konsekvensen av. Ved landsmøtet i 1960 satte laget ned ei nemnd som skulle komme med framlegg til en **samlenormal**, til bruk for medlemmene i laget og andre interesserte.

Til formann i Samlenormalnemnda blei valt **lektor Ola Halvorsen**, Skien. Videre fikk nemnda følgende medlemmer: Skolestyrer Knut Opheim, Lunde (sekretær), redaktør Knut Kvigne, Skien, rektor Halvor Dalene, Bø i Telemark, lærer Kay Olav Winther, Tønsberg, lektor Arthur Tørrå, Arendal, stud.mag.art. Arne Kielland, Oslo, forfatteren Bjørn Rongen, Drøbak, stortingsmann Einar Hovdhaugen, Oslo, lektor Torkel Magnusdal, Kristiansand S., lærer Harald Hansen, Otta, lektor Magne Aksnes, Nesbyen, og forfatteren Lars Berg, Tromsø.

I vedtaket fra landsmøtet heiter det bl. a.: «Hensikten med normalen er å få satt opp et mønster for dem som ønsker å bruke ei radikal målføring uten omsyn til mindre språkgrenser. Innafor denne ramma skal nemnda bare la seg binde av formålsparagrafen i laget og prinsipputtalelsen på landsmøtet i 1959. Her heter det at målet er å nå fram til ett skriftspråk ved å legge talemålet i bygd og by til grunn for ei gjensidig tilnærming mellom de to målformene. Utgangspunktet for arbeidet i nemnda bør være

samformene i gjeldende læreboknormal. Når det er rimelig høve til det, bør en ta hensyn til samformene i de skandinaviske språk.»

I løpet av 1961 og 1962 hadde Samlenormalnemnda ei rekke møter, der både formverk og lydverk blei grundig drøfta. Sakene blei førebudd av et arbeidsutvalg, som bestod av Ola Halvorsen, Knut Kvigne, Halvor Dalene og Knut Opheim. Det var disse fire som utførte storparten av arbeidet med normalen. (Av de oppnemnte medlemmene var det to som av ymse grunner ikke kom til å delta i arbeidet i det heile.)

Ved landsmøtet hausten 1962 gav formannen ei utgreiing om arbeidet i nemnda og de prinsipielle retningslinjer som blei følgt. I det følgende ordsiftet fikk representanter fra ulike deler av landet høve til å legge fram sitt syn på det en foreløpig hadde komme fram til. Framlegget blei så gjort ferdig i løpet av våren og sommeren 1963 og kunne legges fram på landsmøtet samme året, i form av et stensilert dokument på 27 sider. Møtet vedtok å sende framlegget til lokallaga og til en del norskfilologer og andre interesserte som deler Språklig Samlings syn på norsk språkutvikling, slik at alle disse skulle få høve til å uttale seg om de enkelte konkrete spørsmål.

Framlegget blei så drøfta vidare på landsmøtet 1964, og resultatet blei at rektor Halvor Dalene og lektor Magne Aksnes fikk i oppdrag å legge fram et revidert utkast til samlenormal, på grunnlag av de opplysningene og kritiske merknadene som var komme inn fra ulike kanter. Ordboksredaktør Alf Hellevik og universitetslektor Einar Lundebø sa seg villige til å gi råd om enkeltspørsmål under dette arbeidet.

Ved revisjonen av framlegget blei det gjort en heil del detaljendringer, særlig innen formverket, der det kom fram en sterkere vilje til å holde oppe nynorske former enn tilfellet var i den opphavlige nemnda. Der det i 1963-framlegget heitte:

kastende (kastande), skriver, kommer (kjem), hester (hestar), vakrere (vakrare),
der heiter det i det endelige framlegget:

kastende/kastande, skriver/skriv, kommer/kjem, hester/hestar, vakrere/vakrare.

Ellers kan en nemne at utvalget av partisippformer for sterke verb blei sterkt forenkla.

Det endelige utkastet blei lagt fram for landsmøtet 1965, som gjorde følgende vedtak:

«1. Landsmøtet 1965 vedtar å legge fram til debatt gjennom avisa og om mulig på annen måte et utkast til samlenormal som er utarbeidd av ei samlenormalnemnd og i siste hand redigert av lektor Aksnes og rektor Dalene. 2. De som ønsker tilsendt den opprinnelige innstillinga, må koste utgiftene med kr. 5.- 3. Aksnes får i oppdrag å innarbeide i innstillinga ei redegjøring for den arbeidsmåten som har vært brukt og de sentrale og prinsipielle meningsforskjeller som fins om framlegget.»

En kort omtale av arbeidet i Samlenormalnemnda og et sammendrag av formverket i samlenormalen blei offentliggjort i «Dagbladet» den 17. og 18. november 1965. Et oversyn over formverket og lydverket blei trykt i bladet «Språklig Samling» nr. 4, 1965. Seinere blei et kort sammendrag av utkastet sendt til alle landets aviser, og en del tok det inn. Framlegget til samlenormal førte til en del debatt, men mindre enn vi hadde grunn til å håpe. En kan nemne at «Moss Avis», og «Gudbrandsdølen» hadde lederer om normalen. Ellers hadde naturligvis «Frisprog» en brei omtale av framlegget, fra sin synsvinkel. Den 1. mars 1966 hadde Kringkastinga et ungdomsprogram om samlenormalen. Språklig Samling var der representert ved lektor Magne Aksnes. Riksmålsforbundet av slo å være med i ordsiftet om normalen, men kritiserte etterpå NRK sterkt for at Språklig Samling hadde fått komme til orde.

2. Samlenormalen i skolen

Teoretisk er det ingen vanske med å få innført ett offisielt skriftspråk i Norge. Styremaktene kan gjøre vedtak om at orda heretter skal bøyes og staves på en bestemt måte. Punktum. De kan t.d. vedta at bokmålet skal være riksspråk – eller nynorsken i dens nåværende form. Det er bare det at så udemokratisk går vi ikke fram i vårt land. Vi prøver å finne en mellomveg. Begge målformene må endres noe, slik at de kan møtes på halvvegen. Prinsippet for tilnærminga må stort sett bli at bokmålet gir opp **sine** danske bøyingsformer – **solen, kastet, har kommet** må vike for de norske formene **solå, kasta, har komme/kommi** – mens nynorsken på si side må gi slepp på noen av sine særformer – **dronningar, krevja, kastar** blir erstatta av **dronninger, kreve, kaster**. Dessuten må det foretas ei vidtgående **samordning av ortografien**.

Vi vil straks gjøre merksam på at dette ikke er noen ny tanke. Den første som satte den fram, var ingen ringere enn professor Didrik Arup Seip, en av de fremste kjennerne av norsk språk. I 1936 skreiv han følgende i boka «Språklig omvurdering i norsk språkutvikling»: «Men alt nå skulde det bli satt op

en fellesform for begge mål, som enhver kan bruke. Det må bli gitt lærebøker på den og ordlister. Den må være obligatorisk i en av de to stilene som blir brukt ved avgangseksamener. Den må kunne brukes i centraladministrasjonen og embedsverket. Den vil komme til nytte i skjemaer og opslag, som ellers skal være på begge mål. Selv om en slik fellesform ikke blir innført på annen måte, bør vi snarest mulig få en slik «skjemaform» og «opslagsform». Det vil lette den offentlige administrasjon på mange måter.»

Gjennom dette framlegget meiner vi å ha bevist at det er mulig i dag å sette opp en slik fellesnorm som professor Seip foreslo. **Vi vil derfor så sterkt vi kan oppmode våre styremakter til å gi Norsk språknemnd i oppdrag å utforme en samlende offisiell normal så snart som mulig.**

Tidligere rettskrivingsreformer har vært lansert i heile skoleverket på en gang. Men dette krever et stort apparat, med mange nye lærebøker osv. Vi ser det slik at **en samnorsknormal i første omgang bør tas i bruk i gymnaset, og da på heilt frivillig grunnlag, gjerne i form av forsøksverksemd.** Et slikt eksperiment vil kreve et minimum av innsats fra det offentlige.

Når vi tror det kan gjøres på denne måten, er det fordi en samnorsk normal ikke vil bringe noe prinsipielt nytt. Av nye lærebøker trengs det bare grammatikk og ordliste. Den nye normalen burde derfor kunne tas inn i undervisningen uten særlig store praktiske vansker. En elev som deltar i den regulære undervisningen i bokmål og nynorsk, skulle ikke trenge noe større særundervisning om han ønsker å skrive samnorsk. Den nye normalen vil jo i seg sjøl bestå av ei blanding av de to målformene, og de grammatiske særreglene vil ikke inneholde mye nytt. Normalen vil sjølsagt måtte bygge på genuine norske særmerker – tre kjønn, a-verb og diftonger – samtidig som den må hente mye av sitt rike ordtilfang i bokmålet. Følgelig vil det ikke på noen måte være bortkasta for en samnorskelev å følge undervisningen i bokmål og nynorsk. Tvert imot vil rikelig høve til sammenlikning mellom målformene være nyttig og nødvendig inntil videre, særlig av omsyn til målføringa. Eleven skulle da få med seg alle vesentlige verdier som den nåværende norskundervisningen gir, samtidig som han kan konsentrere seg om **en** skriftnorm. Det måtte være en forutsetning at elever som bruker samlenormalen, slepper å skrive på de andre målformene. De kan da sette alt inn på å lære **ei** norsk målform fullgodt, istedenfor **to** halvgodt.

Når det gjelder litteraturlæringa i skolen, tror vi ikke det vil være nødvendig med gjennomgripende forandringer, i alle fall ikke i gymnaset. Den som hevder at den litteraturen som blir lest, må være for handa i samme språkform som den elevene nytter, kan vi bare minne om situasjonen som den er i dag. Også nå leser elevene mye litteratur i heilt andre målformer enn dem som de bruker i sine skriftlige arbeid (Holberg, Wessel, Wergeland, Welhaven, Aasen, osv.). Vi kan videre peike på at den ungdommen som vil nytte samnorskalternativet, slett ikke trenger å være oppradd for litterære forbilder. Vi har ei rekke forfattere fra vår eiga tid som ikke har funne seg heime i noen av våre offisielle målformer, men har skapt si eigen, ofte midt imellom de offisielle, og gjerne nokså nær vår norm. Gode eksempel på dette er Johan Bojer, Olav Duun, Mikkjel Fønhus, Magnhild Haalke, Kåre Holt, Magne Østby, Lars Berg, Einar Skjæråsen, Alf Prøysen, Johan Falkberget og John Giæver.

III Merknader til en del motargument

Motstanderne våre, både i nynorskleiren og i riksmålsgruppa, framstiller det ofte som om en samnorsk normal er en umulig tanke i de nærmeste mannsaldrene. De pleier da argumentere med at en slik normal ville føre med seg store skadeverknader på fleire områder.

Vi vil ikke blankt avvise alle disse argumenta. Vi har aldri påstått at innføringa av en samlenormal ikke vil føre til visse ulemper i begynnelsen. Samnorsken står der i samme stilling som andre reformer som skal gjennomføres. Alle endringer fører nemlig med seg ymse ulemper, men vi kan ikke av den grunn slutte at alle forandringer er forkastelige. Det gjelder alltid å veie fordeler og ulemper mot hverandre og komme fram til ei balansert vurdering. Vi hevder at fordelene ved en fellesnormal i det lange løp vil være så mye større enn ulempene at valget ikke kan være vanskelig.

Vi skal nå ta for oss noen av motargumenta mot samnorsk. Somme finner vi praktisk talt verdilause. Andre er det noe ved. Det er bare det at motstanderne våre gjerne forstørrer betydningen av dem, ofte heilt ut i det meningslause.

1. De kommende slektene og litteraturen

Motstanderne våre påstår at ungdommen og de kommende slektene vil ha vansker med å lese eldre litteratur viss vi innfører samnorsk. Dette argumentet er det sjølsagt noe i, men ikke så mye som påstått i agitasjonen. Dessuten har saka, i likhet med alle språkspørsmål, mange sider.

For det første vil språket vårt fjerne seg fra eldre uttryksmåte hva vi så gjør. Ungdommen har språklige vansker med å tilegne seg eldre litteratur i alle land, også i de landa som ikke har hatt rettskrivingsendringer de siste par hundre åra. I England må elevene lese Shakespeare ved hjelp av ordbok, og enda er det vanskelig nok. Saka er den at språket forandrer seg med omsyn til ordvalg og stil, og slike endringer skaper mye større vansker enn rettskrivingsreformer. Endringene i ordvalg og stil kommer av seg sjøl, og vi kan ingenting gjøre ved det. Leser vi f. eks. Holberg og Wergeland, ser vi at det er disse endringene som skaper avstand, ikke stavinga og bøyinga.

Dessuten: Vil tilegninga av t. d. Sigurd Hoel og Arnulf Øverland bli nemneverdig vanskeliggjort om deres språk har litt andre former enn samnorsken? Naturligvis ikke. Når vi sammenlikner ulikskapen med alt det de to språkformene har felles, vil vi oppdage at forskjellene er så små og ubetydelige at de spiller en heilt underordna rolle. Ja, vi kan si det slik: Dersom det ikke er andre ting som demper vår oppløding for Øverland enn den språklige skilnaden mellom han og oss, da vil Øverland bli mye lest!

Vi kan også peike på at den språklige avstanden mellom Øverland og Holberg er mye større enn mellom Øverland og oss som vil skrive samnorsk. Likevel leser vi Holberg. Vi kan konkludere med å si at dette «litteraturargumentet» nok har noe for seg, men ikke på langt nær så mye at det bør stille seg hindrende i vegen for en samnorsk skriftnormal.

Ved samme høvet kan vi ikke la være å dra fram i lyset et forhold som ofte blir forvrengt av motstanderne våre. De framstiller det som om det er lærebokforfatterne, og bare de, som driver og forandrer språket hos klassikerne våre. De framstiller det som om vi nå kunne ha lest klassikerne i deres opphavlige språkform viss ikke skolefolk hadde «klusset» med språket deres. Dette er ikke tilfellet. Forlaga har rett til å forandre språket hos forfatterne, og de gjør det også, riktignok ikke ut fra pedagogiske omsyn, men ut fra omsynet til hva slags språk de trur det kjøpende publikum liker å lese. Klassisk norsk litteratur blir sjelden solgt i si opphavlige språkdrakt, og det er det ikke skolefolka som er skyld i, men forlaga sjøl.

2. Verdien av språkstabilitet

Motstanderne våre argumenterer ofte med at et skriftspråk må være stabilt. Talespråket kan forandre seg, men skriftspråket bør likevel beholde formene sine fra generasjon til generasjon. Det har nemlig en kulturtradisjon å føre videre fra ættled til ættled, og må derfor ikke endres.

Dette spørsmålet er innvikla og vanskelig. Saka har så mange sider at det er ei forfalsking av heile problemet å prøve å klarlegge det med slike forenkla og einsidige påstander som referert ovafor. Sjølsagt er det en viss fordel at språket er mest mulig stabilt. Vi har heller ikke tenkt å rive språket opp med rota og foreta nyplantning. Det vi først og fremst vil, er å bruke det språkstoffet vi har slik at det tjener flest mulig nordmenn på beste måten.

Vi skal vedgå at det ville by på visse fordeler om språket i det heile ikke utvikla seg. Men det er et reint akademisk synspunkt, for da måtte forutsetningen være at det heller ikke var behov for utvikling. Men det vil det naturligvis alltid være. En må ha klart for seg at et språk aldri kan eksistere i et kulturelt tomrom. Det vil alltid være uttrykk for en kultur, og når kulturen forandrer seg, vil dette alltid føre med seg behov for språkendringer. Bare av den grunn må en sette et spørsmålsteget ved påstanden om at skriftspråket bør være uforanderlig. Men det fins også meir nærliggende og praktiske innvendinger mot teorien om språkstabilitet. Talemålet vil forandre seg, samme hva vi gjør. Dersom vi ikke da av og til justerer skriftspråket etter talemålet, vil kløfta mellom de to etter hvert bli så stor at det skaper vansker for opplæringa. Det er tilfellet bl. a. i England, der de har hatt stabil rettskriving de siste to-tre hundreåra. Der driver de nå og eksperimenterer seg fram til ei ny rettskriving, noe som er uhyre vanskelig, så stor som avstanden nå er blitt mellom det talte og det skrevne ord. Lærerne våre kan nok med en viss rett klage over de problema de stadige forandringene fører med seg. Men på lengre sikt er den pedagogiske verdien av ei stabil rettskriving tvilsom, den også. Det kan vi lære av tilhøva i England.

3. Språk og kultur

Det blir ofte hevda at folkespråket er ukultivert, at det vil ødelegge kulturen viss det blir lagt til grunn for skriftspråket, at «pent» språk er merke på høgre kultur hos dem som bruker det osv. Dette er synsmåter vi tar fullstendig avstand fra. For det første bygger dette synet på en einsidig og overflatisk kulturoppfatning. De som hevder det, synes å anta at det som har med boka og det skrevne ordet å gjøre, det er uttrykk for kultur, mens fjøset, verkstedet og andre arbeidsområder ingen plass har i kultursammenheng. Vi derimot hevder at alt arbeid som har verdi for den enkelte og for samfunnet,

er kulturarbeid, og vi vil ikke vurdere det eine slaget høgre enn det andre. Også forfatterne er avhengige av at folk steller i fjøset og driver anna kroppsarbeid. Vi meiner at alt språk som uttrykker en skikkelig tanke og blir brukt av hederlige mennesker i deres daglige virke, er kulturspråk, og nekter plent å gå med på at riksmålsfolket, som de gjerne trur, er en elite som skal ha einerett til å bestemme over språket.

Det avgjørende i denne sammenhengen er at motstanderne våre synes å knytte visse kulturelle særverdier til de grammatiske endingene. **Solen** er ei kultivert form, mens **sol**a er ukultivert. Vi våger å påstå at sjølve denne tanken er ukultivert, for den bygger ikke på rasjonell, men magisk tenking. Det er klart at ordet bærer kulturverdier i seg, men kulturen er bunden til innholdet, ikke til forma. Ordet er hellig, sier vi. Javel. Men bare som bærer av tanker og kjensler. Dersom ordet har to former og innholdet er det samme i begge, er de også likeverdige som kulturformidlerer.

Mye rart har vært skreive om ordformene og deres eigenverdi, både fra nasjonal (nynorsk) synsstad og fra «kultivert» (riksmåls-) synspunkt. På denne saka har vi samme synet som forfatteren Waldemar Brøgger, som vi tillater oss å sitere:

«Jeg forkaster den nasjonale tendensen – jeg tror ikke jeg blir mer norsk ved å skrive **sol**a istedenfor **solen**. Og jeg forkaster kulturverntendensen – jeg tror ikke jeg blir mer kultivert ved å skrive **solen** istedenfor **sol**a. For meg står begge tendensene som et primitivt og magisk syn på språket – et syn som er nær i slekt med det syn som ligger til grunn for alle rasefordommer. ... Alle språks ytre former er like gode, og når jeg skal velge mellom de mange formene vårt rike norske språk byr på, vil jeg velge det som er mest alminnelig i bygd og by. Ikke fordi det er noe særskilt gjevt og framifrå ved de ordene og formene flertallet bruker, men fordi det er demokratisk og praktisk – og fordi det er rettferdig og riktig at et folks skriftspråk bygger på flertallets talespråk.»

4. Vakkert og stygt språk

Hva er vakkert og hva er stygt språk? På dette punktet er det ofte skarp meiningsskilnad, som i de fleste estetiske spørsmål, for neppe noe område er så udefinerbart og lite målbart som det estetiske. I estetiske spørsmål kan vi enda mindre enn i andre spørsmål vente at alle skal være enige, og det er vel bare bra at det er slik.

Når det gjelder språk, vil nok mange synes at norsk (særlig nynorsk) og svensk er vakrere enn dansk, fordi de to førstnevnte har meir markerte konsonanter og fleire klangrike vokaler (**a** og **o**). Den store danske kritikeren Georg Brandes peikte på dette i en tale til en svensk forsamling i 1906. Det danske språket «hviker hvor det svenske runger», sier han. Og vidare: «Jeg elsker Deres Sprog og jeg misunder Dem Deres Sprog.» Legger vi slike synsmåter til grunn for den estetiske vurderinga vår, kan vi nok trygt si at samnorsk vil bli minst like vakkert som bokmål, for det kommer til å få fleire klangrike vokaler enn bokmålet.

Likevel hevder motstanderne våre at samnorsk vil bli et stygt språk. Et slikt utsagn er interessant, ikke fra et språklig, men fra et psykologisk og sosiologisk synspunkt. Det de meiner, er egentlig at samnorsken vil virke **uvariant, og derfor stygg**. De setter likhetstegn mellom «uvariant» og «stygg». Med andre ord: De reagerer som heimføingen. Det som særmerker heimføingen, er nemlig at han reagerer irrasjonelt og følelsmessig – i regelen med motvilje og avsky – på alt nytt. Det han ikke er vant med, det som ligger utafor hans horisont, utafor Dovrehallen, er enten stygt eller komisk eller begge deler, og skal derfor møtes med hånflir og fleip. Om de som bruker dette argumentet, er i god tru sjøl, er umulig å si. Men de prøver i alle høve å appellere til heimføingen i oss, og heimføinger finner vi like ofte i storbyen som i avdalen, like ofte blant lærde som blant ulærde. Vi meiner at en slik reaksjonsmåte er ukultivert. Nye fenomen, også nye ordformer, må vi vurdere ut fra det de er og betyr i seg sjøl, ikke ut fra det vi er vant til. Det er den voksne og kultiverte holdningen.

Det blir også appellert til streberer i oss: Viss vi snakker «pent», da er vi også «pene mennesker», da står vi høgre på samfunnsstigen enn om vi snakker slik det faller mest naturlig for oss. Vi finner heller ikke at dette argumentet er et merke på kultur. Den som ligger under for språklig streberi, viser bare at han har erstatta virkelige kulturverdier med tomme symbol, og det er et svik mot kulturen.

5. Stil og vane

Spørsmålet stil er et vanskelig emne å behandle generelt. Her ønsker vi bare å imøtegå motstandernes påstand om at god stil kan vi bare få viss vi skriver enten riksmål eller nynorsk, og at ei blanding av de to målformene i seg sjøl nødvendigvis vil være dårlig stil.

Litt omtanke burde gjøre det klart for oss at god og dårlig stil kan vi få på alle språk. God stil har vi når leseren uten vanske kan få tak i de tanker og stemninger som skribenten ønsker å uttrykke, dårlig stil når meininga er vanskelig å få tak i. Dette er det viktigste stilmerket, og ut ifra det kan vi trygt si at god og dårlig stil finner vi om lag likelig fordelt på skribenter i alle slags målformer.

Ei annen sak er det at folk ofte blander sammen stil og personlig språkvane. Det som bryter med språkvaneene deres, kaller de for **stilbrott**. Men den som vil framover, den som har en konstruktiv tanke bak sitt strev med språket, må ikke være redd for å sette seg ut over gammel vane og skape noe nytt. Han må være klar over at det som er stilbrott i dag, kan være god stil i morgen, for språkvaneene kan forandre seg fort. For om lag tretti år sia hette det at en måtte skrive enten «jordens befolkning» eller «folket på jorda». Å blande sammen disse formuleringene ville være stilbrott. Likevel ser en nå ofte «jordas befolkning», uten at mange reagerer på det. Det føles ikke som stilbrott lenger. Alle uttrykksmåtene er like klare, men den siste kan ofte være den mest formålstjenlige.

«Stilbrottargumentet» er i hovedsaka en appell til vanen. Men vi må være klar over at gammel vane kan brytes ned og ny vane bygges opp. Og det trenger ikke ta så lang tid viss en gjør en innsats for det. Men det er merkelig å se hvordan jamvel kyndige folk kan ta feil her. Professor D. A. Seip skreiv så seint som i 1952 at en i bokmål ikke kunne bruke partisipp på **-a** som attributt. («Omstridde spørsmål i norsk språkutvikling.») Uttrykk som «den lettlima karen», «den dyrka jorda», «de blanda tall», «ei høvla treplate», «smelta voks», «farga folkeslag» osv. ville være «sørgelig knot, langt borte fra allslags folkemål». Det er trulig få unge i dag som vil være enige med Seip i denne karakteristikken. De fleste vil vel se på disse formuleringene som naturlig norsk uttrykksmåte. Dette viser hvor fort språkvaneene kan forandre seg fra generasjon til generasjon.

6. Språktvang

Motstanderne våre kaster ofte fram den påstanden at det rår språktvang i landet, og at de ønsker språklig fridom. Denne påstanden vitner om ei slik begrepsforvirring at vi skjems nesten for å imøtegå den.

Det er klart at i skoleopplæringa må det være en viss tvang, for så vidt som vi må ha ei offisiell rettskriving å lære elevene. Slik er det i alle land, og slik må det være om vi skal kunne holde oppe sivilisasjonen vår. Men like klart er det at når vi kommer utafør den offentlige sektoren av samfunnslivet, så må folk få stave og bøye som de vil. Det gjør de da også, og det fins ingen ansvarlige mennesker som har tenkt å gjøre noe med det.

Riksmålsfolka syner sterk uvilje mot at Stortinget bestemmer i skolen. De hevder at dette er tvang, diktatur. Vilken annen ordning de har tenkt seg, er aldri blitt klarlagt. Og det har sine gode grunner, for det fins ingen annen ordning som ville gå i praksis. En smule omtanke burde tilsi at alle påbud som lærerne skal kjenne seg forplikta til å rette seg etter – og det er det saka i praksis gjelder – **må ha sitt opphav i Stortinget**.

Det blir påstått at i andre land legger ikke styremaktene seg bort i opplæringsmålet. Dette er en påstand med svært veikt grunnlag. For det første kan vi peike på at rettskrivinga i dansk, som riksmålet er utgått fra, har sitt opphav i en kongelig forordning av 1775. Bakgrunnen for forordningen var typisk nok den at dansk skulle bli eksamensfag i den høgre skolen. Styremaktene ville rå for opplæringsmålet, der som her. Men det er sant at somme land, f. eks. Danmark og England, har hatt ei stabil rettskriving så lenge at folk ser på den som et meir eller mindre uforanderlig element. Slike land kan vi likevel ikke sammenlikne oss med. Vi har nemlig arva et uløyst språkproblem, som vi må prøve å løyse, og det kan ikke skje uten at styremaktene har det avgjørende ordet. Men heller ikke i de «stabile» landa er det noen ubrytelig regel at styremaktene ikke skal gripe inn i rettskrivingsnormeringa. Vi har før nemnt at engelskmennene driver og uteksperimenterer ei ny rettskriving. Dette blir gjort etter opptak av styremaktene, og dersom ei ny rettskriving skal bli innført, må det skje etter vedtak av nasjonalforsamlinga der og.

Ellers vil vi minne om at «fridom» er et verdifullt omgrep, som det er uansvarlig å misbruke i agitasjon for særformål. Etter vårt syn er det våre fritt valte stortingsrepresentanter som best kan ta vare på nasjonens fridom.

7. Ett eller to språk i landet?

Somme mennesker påstår at vi har to språk i landet. Denne påstanden står ikke for en vitenskapelig analyse. Særkjennet for det vi kaller et språk, er at det blir forstått umiddelbart av medlemmene av samme språkgruppe, men ikke av folk som står utafør. Vi ser da bort fra sjeldsynte ord og andre

tilfeldige faktorer som kan virke hindrende for forståelsen. Finland har to språk og like ens Belgia, for i begge disse landa er det to språkgrupper som ikke forstår hverandre uten spesiell opplæring. For Norges vedkommende må vi nok si at bokmålet har sitt opphav i dansk, og at det framleis har en del former som ikke kan reknes som norske, f. eks. felleskjønnsformer som **gaten, boken, kjenslen** og pret. **kastet**. Vi kan også nemne at utenlandske språkfolk helst ikke vil godkjenne bokmålet som eige språk, men ser på det som en avart av dansk. I Norge er likevel alle mennesker med vanlig opplysning i stand til å forstå og gjøre seg forstått overfor hverandre. Påstanden om to språk i landet er altså uriktig, og den virker forvirrende for den som vil skaffe seg greie på norske språkforhold. Det er da heller ikke noe anna enn en propagandapåstand, framsatt for å underbygge kravet om at de ulike «språkgruppene» må få sjølstyre.

Den riktige måten å framstille saka på torde være at vi har ett språk, men at det fins visse systematiske variasjoner i skrivemåten, slik at vi opererer med to skriftnormaler. Oppdelinga i språkleirer er derfor kunstig. Studerer vi morsmålet vårt, dvs. det språket vi har lært i heimen, vil de fleste finne at det har visse særtrekk felles med den nynorske normalen, andre trekk felles med bokmål. Når noen da sier at de har nynorsk eller bokmål som morsmål, er det også uriktig. En skriftnormal ligger alltid såpass på sida av alt som blir talt at den ikke kan være morsmål i egentlig forstand. Skal vi plassere oss sjøl i forhold til skriftnormalene, vil vi finne at vi ligger et sted på sida av dem, ofte midt imellom. Det korrekte er derfor å si at begge skriftnormalene er våre, og at de begge er meir eller mindre norske.

Vår konklusjon blir da at vi alle, uansett «språkgruppe», må få lov til å være med og avgjøre hvordan den framtidige norske skriftnormalen skal se ut. Og i den utstrekning denne saka fører med seg bindende påbud for lærerere og andre tjenestemenn, kan den bare løyses ved at **avgjerdsmakta i siste instans blir overlatt til Stortinget**.

IV Formverket

1. Generelle retningslinjer

Samlenormalnemnda ser det slik at det er bøyinga av orda – formverket – som er det viktigste i en samlenormal. Rettskriving og ordtilfang spiller mindre rolle. Kan en få satt opp et noenlunde fast formverk på samnorsk grunn, da **har** vi alt et samnorsk skriftspråk. Derfor har vi da prøvd å finne fram til høvelige samformer også på de punkt der Norsk språknemnd ikke fullførte tilnærminga i 1959. Der det ikke fins samformer fra før, har vi prøvd å finne fram til den forma som står sterkest i talemålet. Men i mange tilfelle har vi mått jamstille bokmåls- og nynorskforma.

Av og til har nemnda vært sterkt i tvil om den skulle ta med eller sløyfe ei form. I slike høve har det hendt at den har grepe til den utvegen å sette forma i klammer. Det betyr da at vi foretrekker forma utafør klammene, men finner at vi ikke kan sløyfe den andre. Klammer betyr altså: **Vent og se**.

Innafor ramma av det oppsatte formverket vil det være mulig å skrive et forholdsvis sterkt bokmålsfarga språk, eller et meir nynorskfarga språk viss en ønsker **det**. Språket i denne brosjyren ligger temmelig nær opp til bokmål, men er på alle punkt i samsvar med samlenormalen og skulle alt i alt gi leserne et klart bilde av den normen vi går inn for.

2. Kort oversyn over formverket

Substantiv

1. Artiklene

Den ubestemte artikkelen heiter **e(i)n, ei, e(i)t**.

Den foranstilte bestemte artikkelen heiter **den, det, de(i)**.

2. Hankjønnsord

Hankjønnsorda ender i fleirtall på **-er** og **-ene** eller **-ar** og **-ane**. Altså: **hester-hestene** eller **hestar-hestane**.

Dette gjelder også ord som i nynorsk har hovedform på **-er/-ene** (gjester-gjestene eller gjestar-gjestane).

Ord på **-nad, -else og -het** får likevel **-er** og **-ene** som eineform, likeeins **fremmendord** på **-a** (månader, forsinkelser, nyheter, villaer). **Avleiinger** på **-er/-ar** (arbeider/arbeidar) blir bøyd slik i fleirtall: arbeidere(r)-arbeiderne eller arbeidarar-arbeidarane. Men **avleiinger av geografiske ord og**

fremmendord kan bare ende på **-er** i eintall (bergenser, akademiker), og blir bøyd slik: bergensere(r)-bergenserne eller bergenserar-bergenserane.

3. Hokjønnsord

Ett av de mest typiske trekk ved det tradisjonelle bokmålet var at det hadde to kjønn, mens nynorsken alltid har hatt tre. Ser vi bort fra Bergen, har nynorsken alle norske målføre på si side. Hokjønnsformene trenger da også stadig sterkere inn i bokmålet, trass i bevisst motstand fra riksmålshold. For oss er saka grei: I en samlende normal må hokjønnsformene være obligatoriske. Det skal altså heite:

ei stjerne-stjerna-stjerner-stjernene
ei regjering-regjeringa-regjeringer-regjeringene
Hovedregel:
Bestemt form eintall ender på **-a**.
Fleirtall ender på **-er** og **-ene**.

4. Ord med vekslende kjønn

En del ord kan være både hankjønn og hokjønn. Det gjelder mange ord på **-e** (kassen/kassa, planten/planta osv.) På samme måten er det med ord på **-het** (godheten/godheta), men disse kan også ha jamstilt form på **-heit** og er da alltid hokjønn (godheita). Enkelte ord med gammalmodig preg er alltid hankjønn (begivenheten). Verbalsubstantiv og konkrete ord på **-ing** er hokjønn (lesinga, regjeringa), så sant de ikke naturlig er hankjønn (utlendingen). Ord på **-ning** er oftest hankjønn.

5. Nøytrumsord

Her må en skille mellom **einstavingsord** og **fleirstavingsord**. I einstavingsorda går utviklinga i retning av ubestemt form uten ending og bestemt form på **-a**. Men i fleirstavingsord står fleirtallsformene på **-er** og **-ene** så vidt sterkt at det foreløpig ikke er grunnlag for å sløyfe dem.

Einstavingsorda skal bøyes slik: e(i)t hus-huset-hus-husa. Også når slike ord danner siste ledd i et sammensatt ord, bør de få denne bøyinga (søksmåla). På den andre sida bør former med sterkt preg av konservativt bokmål få **-ene** i bestemt form (bruddene, hullene). Fleirstavingsorda får valgfri bøying: kontor-kontoret-kontor eller kontorer-kontorene eller kontora, et eple-eplet-eple eller epler-epla eller eplene.

Unntatt fra dette mønsteret er fleirstavingsord på **-er**, som ikke skal ha fleirtallsending og blir bøyd slik:

et anker-ankeret-anker-ankera eller ankrene.

6. Genitiv

S-genitiv kan brukes i alle kjønn, bestemt og ubestemt form, eintall og fleirtall, når stil og sammenheng gjør det naturlig.

Pronomen

1. Personlige pronomen

Jeg og **eg** er jamstilt.

Som objektsform er **han** hovedform og **ham** klammeform.

Som subjektsform er **ho** og **hun** jamstilt.

Objektsforma er **henne** og eigeforma **hennes**.

Det personlige pronomenet **den** skal kunne brukes som i bokmål (steinen, den er tung eller han er tung/ fjøra, den er lett eller ho er lett).

I 2. person fleirtall er subjektsformene **dere** og **de** jamstilt.

Objektsforma er **dere** og eigeforma **deres**.

I 3. person fleirtall er **de** og **dei** jamstilt.

Som objektsformer er **dem** og **dei** jamstilt, med **de** som klammeform.

Eigeforma er **deres** eller **deires**.

Høflig tiltale: **De, Dem, Deres**.

2. Påpekende pronomen

Disse og **desse** skal være jamstilt, likeså **de** og **dei**.

3. Spørrepronomen

Hvem og **kven**, **hva** og **kva** er jamstilt, med genitivformene **hvem sin**, **si**, **sitt**, **sine** og **kven sin**, **si**, **sitt**, **sine**.

I relativsetninger kan en nytte genitivforma **hvis**.

Hva for en, ei, et og kva for ein, ei, e(i)t er jamstilt med **(h)vilken, (h)vilket, (h)vilke**.

4. Ubestemte pronomen

En og **ein** er jamstilt.

Hver-hvert og **kvar-kvart** er jamstilt.

Noen, annen og **ingen** skal bøyes slik:

noen-noen-noe-noen

annen-anna/annen-anna/annet-andre

ingen-inga/ingen-ikk(j)e noe-ingen

Adjektiv og adverb

I komparativ og superlativ av adjektiv og adverb er endingene **-ere** og **-est** jamstilt med **-are** og **-ast** (vakrere-vakrest eller vakrare-vakrast).

Adj. på **-en** får **-ent** i nøytrum (åpent, kristent).

Tallord

Som grunntall er **ein, ei, eitt** jamstilt med **en, ei, ett**.

Ordenstall ender på **-ende** (sjuende).

Verb

1. Infinitiv

skal ende på **-e** (å kaste), men refleksivinfinitiven kan få **-es** eller **-as** (å kastes eller å kastas).

Presens partisipp kan få **-ende** eller **-ande** (kastende eller kastande).

2. Presens av svake verb

På dette punktet skulle det være mulig å komme bort fra det nokså innfløkte bøyingsystemet i nynorsk, der en som kjent opererer med tre ulike former (kastar, dømmer, tel). Ut ifra omsynet til den forenklinga som samlenormalen bør føre med seg, foreslår vi her **-er** som eineform, som i bokmål nå (kaster, dømmer, teller). (Vi ser da bort fra tru-klassen naturligvis.)

3. Presens av sterke verb

Bokmålet har her endinga **-er**, med trygt grunnlag i søraustnorske dialekter. De endingslause nynorskformene står imidlertid svært sterkt i mesteparten av landet ellers, og vi vil derfor gjøre framlegg om jamstilling. Altså: **skriver** eller **skriv**, **faller** eller **fell**, **kommer** eller **kjem**.

4. A-verb

Den største motsetningen mellom bokmålet på den eine sida og nynorsken og dialektene på den andre ligger i formene **kastet-kasta**. For oss samnorskfolk er det innlysende at denne barrieren må falle viss vi skal nå fram til ei sammensmelting av målformene, og det kan bare skje ved at bokmålet gir opp si tradisjonelle form og går over til a-forma. Nynorsken kan ikke gi opp denne forma uten å fornekte heile sitt grunnlag – norsk talemål, der a-forma er nesten einerådende. (Viktigste unntaket er Bergen.)

Vi finner det derfor både nødvendig og riktig å føre opp

kasta – har kasta

som eineformer i preteritum og perfektum partisipp.

5. Supinum av sterke verb

Supinum av sterke verb ender i bokmål på **-et** (funnet), i nynorsk på **-e** eller **-i** (funne eller funni).

Også her har nynorsken nesten alle målføra på si side, og vi satser derfor på de nynorske formene. Et mindretall i nemnda går inn for å beholde bokmålsendinga som jamstilt form, men fleirtallet ser det slik at supinumsformer på **-et** vil virke uheldig i tekster der fortidsformer på **-a** er gjennomført ellers, og foreslår derfor å stryke endekonsonanen **t**.

Vanskeligere er valget mellom **e** og **i**. **E**-endingene står særlig sterkt på Vestlandet, og skulle også falle mest naturlig for bokmålsfolk. **I**-endingene har vist seg å være svært ekspansive på Austlandet. På denne bakgrunnen fant nemnda det mest naturlig å jamstille formene og foreslår:

har funne eller har funni.

En god del sterke verb kan eller skal ha **svak supinumsform**, og mange har ulike stammevokaler. Vi viser til særskilt liste.

6. Samsvarbøying

Nynorsken har et temmelig komplisert bøyingsmønster for perfektum partisipp i samband med verba **være** og **bli** (han vart dømd, det vart dømt, dei vart dømde osv.) Bokmålet har ikke dette systemet, og det er også delvis i oppløysing i målføra, særlig ved svake verb. Vi foreslår derfor å sløyfe all samsvarbøying av svake verb. Altså: **han, det, de/dei blei kjøpt, dømt, trudd**. I sterke verb står samsvarbøyinga sterkere, og vi foreslår å holde den ved lag som jamstilt form. Altså: **han, det, de/dei er komme/kommi**, eller: **han er kommen, det er komme/kommi, de/dei er komme**.

3. Alfabetisk liste over sterke verb

ake-aker/ek-akte/ok-akt
ale-aler/el-alte/ol-alt
be-ber-bad-bedt
binde-bind/binder-bandt/batt-bunde(i)
bite-bit/biter-beit-bite(-i)/bitt
bli-blir-blei/vart-blitt
bli-blir-bleiv-blitt/blive(-i) (drukne)
blåse-blæs/blåser-bles/blåste-blåst
brekke-brekker-brakk/brekte-brekt/brukke(-i)
brenne-brenn/brenner-brann/brant/brente-brent
breste-brest/brester-brast-breste(-i)/broste(-i)
briste-brister-brast-breste(-i)/broste(-i)
bryte-bryt/bryter-braut/brøyt-brote(-i)/brutt/bryti
by-byr-baud/bydde-bydd
bære-bær/bærer-bar-bore(-i)/båre
dette-dett/detter-datt-dette(-i)/dotte(-i)
dra-drar-drog-dradd/dratt
drepe-drep/dreper-drap/drepte-drept
drikke-drikk/drikker-drakk-drukke(-i)
drive-driv/driver-dreiv-dreve/drivi
drype-dryp/dryper-draup-drope(-i) (eller: dryppe sv.)
ete-et/eter-åt-ete(-i)/ett
falle-faller/fell-fall/falt-falt
fare-farer/fer-for-fare(-i)/fart
finne-finn/finner-fann/fant-funne(-i)
fly(ge)-flyr-flaug/fløy-floge(-i)/flydd/flygi
flyte-flyt/flyter-flaut/fløyt-flytt
fryse-frys/fryser-fraus/frøys-frose(-i)/frysi
fyke-fyk/fyker-fauk/føyk-foke(-i)/fyki
få-får-fikk-fått
gale-galer/gjel-galte/gol-galt
gi-gir-gav-gitt
gidde-gidd/gidder-gadd-gidda/gidde(-i)
gjelde-gjeld/gjelder-gjaldt-gjeldt
gleppe-glepp/glepper-glapp-gleppe(-i)/gløppe(-i)
gli-glir-glei-glidd
gnage-gnager/gneg-gnagde/gnog-gnagd
gni-gnir-gnei/gnidde-gnidd
grave-graver/grev-gravde/grov-gravd
grine-grin/griner-grein/grinte-grint
gripe-grip/griper-greip-grepe/gripi
gråte-græt/gråter-gret/gråt-grått
gyve-gyv/gyver-gauv/gyvde/gøyv-gyvde
gå-går-gikk-gått
halde-held-heldt-halde(-i) (jfr. holde)

henge-heng/henger-hang-hengt
hive-hiv/hiver-heiv/hivde-hivd
hjelp-hjelper-hjalp/hjelpte-hjelpt/hjulpe(-i)
hogge-hogger/høgg-hogde/hogg-hogd
holde-holder-holdt-holdt (jfr. halde)
klinge-kling/klinger-klang-klingt
klyve-klyv/klyver-klauv/kløyv-klove(-i)/klyvd/klyvi
knekke-knekk/knekker-knakk-knekt
knipe-knip/knipen-kneip-knepe/knipi
komme-kjem/kommer-kom-komme(-i)
kreke-krek/kreker-krak/krekte-krekt
krype-kryp/kryper-kraup/krøyp-krope(-i)/krypi
kvede-kved/kveder-kvad-kvede(-i)
kvekke-kvekk/kvekker-kvakk-kvekke(-i)/kvokke(-i)
kveppe-kvepp/kvepper-kvapp-kveppe(-i)/kvoppe(-i)
kverve-kverv/kverver-kvarv-kverve(-i)/kvorve(-i)
kvine-kvin/kvinner-kvein/kvinte-kvine(-i)/kvint
la(te)-lar/later-let/lot-latt
le-ler-lo-ledd
legge-legg/legger-la-lagt
lekke-lek(k)/lekker-lak(k)/lekte-lekt
lese-les/leser-las/leste-lest
li(de)-lir-lei-lidd
ligge-ligg/ligger-lå(g)-ligge(-i)
lite-lit/liter-leit-lite(-i)/litt
lyge-lyg/lyger-laug/løy-loge(-i)/lygi
lyte-lyt/lyter-laut-lote(-i)
løpe-løper-løp-løpt
låte-læt/låter-let/låt-låte(-i)
male-maler/mel-malte/mol-malt
nyse-nys/nyser-naus/nyste/nøys-nyst
nyte-nytt/nyter-naut/nøt-nytt
pipe-pip/piper-peip-pepe/pipi
reke-rek/reker-rak/rekte-rekt
rekke-rekk/rekker-rakk-rukke(-i)
renne-renn/renner-rann/rant-rent
ri-rir-rei-ridd
rive-riv/river-reiv-reve/rivi
ryke-ryk/ryker-rauk/røyk-roke(-i)/ryki
se/sjå-ser-så(g)-sett
si-sier-sa-sagt
sige-sig/siger-seig-sege/sigi
sitte-sitt/sitter-satt-sitte(-i)
skinne-skin/skinner-skein/skinte-skint
skjelve-skjelv/skjelver-skalv-skjelve(-i)/skolve(-i)
skjære-skjær/skjærer-skar-skore(-i)/skåre
skri-skrir-skrei-skridd
skrike-skrik/skriker-skreik-skreke/skriki
skrive-skriv/skriver-skreiv-skreve/skrivi
skryte-skryter-skrytte/skrøyt-skrytt
skvette-skvett/skvetter-skvatt-skvette(-i)/skvotte(-i)
skytte-skyt/skyter-skaut/skøyt-skote(-i)/skutt/skyti
skyve-skyv/skyver-skauv/skyvde/skøyv-skyvd (også skuve, a-verb)
slenge-sleng/slenger-slang/slengte/slong-slengt
sleppe-slepp/slepper-slapp-sloppe(-i)
slippe-slipper-slapp-sloppe(-i)
slite-slit/sliter-sleit-slite(-i)/slitt
slå-slår-slo-slått
smelle-smell/smeller-small/smalt/smelte-smelt
smette-smett/smetter-smatt-smette(-i)/smotte(-i)

smyge-smyg/smyger-smaug/smøyg-smoge(-i)/smygd/smygi
snike-snik/sniker-sneik-sneke/sniki
snyte-snyter-snytte/snøyt-snytt
sove-sover/søv-sov-sove(-i)
spinne-spinn/spinner-spann/spant-spunne(-i)
sprekke-sprekk/sprekker-sprakk-sprukke(-i)
sprette-sprett/spretter-spratt-sprette(- i)/sprotte(- i)
springe-spring/springer-sprang-sprunge(-i)
stele-stel/steler-stal-stole(-i) (jfr. stjele)
stige-stig/stiger-steig-stege/stigi
stikke-stikk/stikker-stakk-stukke(-i)
stjele-stjeler-stjal-stjåle(-i) (jfr. stele)
strekke-strekk/strekker-strakk-strekt/strukke(-i)
stri-strir-strei/stridde-stridd
stryke-stryk/stryker-strauk/strøyk-stroke(-i)/stryki
støkke-støkk/støkker-stokk-stokke(-i)/støkki/støkt
stå-står-stod-stått
suge-suger/syg-saug/sugde-soge(-i)/sugd
svelte-svelt/svelter-svalt-svelte(-i)/svolte(-i) (også sulte, a-verb)
sverge-sverje-sver/sverger-sverga/svor-sverga/svove(-i)
svi-svir-svei/svidde-svidd
svike-svik/sviker-sveik-sveke/sviki
svinge-svinger-svang/svinga/svingte-svinga/svingt
svinne-svinn/svinner-svann/svant-svunne(-i)
svive-sviv/sviver-sveiv-svivid/svive(-i)
synge-syng/synger-sang-sunge(-i)
synke-synker-sank-sunke(-i)
søkke-søkk/søkker-sakk/sokk-sokke(-i)/søkki
ta-tar-tok-tatt
treffe-treffer-traff/trefte-treft/truffe(-i)
trenge-treng/trenger-trengte/trong-trengt
trive-triv/triver-treiv-treve/trivi
tryte-tryt/tryter-traut-trytt
tvinge-tvinger-tvang/tvinga-tvinga/tvunge(-i)
tygge-tygg/tygger-togg/tygde-tygd
tyte-tyt/tyter-taut/tøyt-tytt
vege-veg/veger-vog-voge(-i) (også veie, sv.)
vekse-veks/vekser-voks-vakse(-i) (også vokse sv.)
verpe-verp/verper-varp/verpa/verpte-verpa/verpt/vorpe(-i)
veve-vev/vever-vevde/vov-vevd
vike-vik/viker-veik-veke/viki
vinde-vind/vinder-vandt/vatt-vunde(-i)
vinne-vinn/vinner-vann/vant-vunne(-i)
vri-vrir-vrei/vridde-vridd
være-er-var-vore(-i)/vært

4. Alfabetisk liste over verb av telle-klassen

drysse-drysser-dryste-dryst
drønne-drønner-drønte-drønt
dvele-dveler-dvelte-dvelt
dølge/dølje-dølger/døljer-dulte-dult
dønne-dønner-dønte-dønt
grøsse-grøsser-grøste-grøst
kreve-krever-krevde-krevd
kvele-kveler-kvalte/kvelte-kvalt/kvelt
rydde-rydder-rydda-rydda
selge/selle-selger/seller-solgte/selte-solgt/selt
sette-setter-satte/sette-satt/sett

skille-skiller-skilte-skilt
skylle-skyller-skylte-skylt
smøre-smører-smurte-smurt
spørre-spør-spurte-spurt
stønne-stønner-stønte-stønt
svømme-svømmer-svømte-svømmt
telle-teller-talte/telte-talt/telt
temme-temmer-temte-temt
velge/velje-velger/veljer-valte-valt
venne-venner-vente-vent
verge/verje-verger/verjer-verga/verja-verga/verja
yre-yrer-yrte-yrt

5. Liste over modale hjelpeverb

burde-bør-burde-burt
kunne-kan-kunne-kunna/kunt
måtte-må-måtte-mått/måtta
skulle-skal-skulle-skulla/skult
tore-tør-torde-tort
ville-vil-ville-villa/vilt

6. Andre uregelrette verb

bringe-bringer-brakte-brakt
ei(g)e-ei(g)er-eide/åtte-eid/ått
følg(j)e-følg(j)er-fulgte/følgte-fulgt/følgt
gjøre-gjør-gjorde-gjort
ha-har-hadde-hatt
rekke-rekker-rakte/rekte-rakt/rekt
strekke-strekker-strakte/strekte-strakt/strekt
tie-tier-tidde-tidd
tre-trer-trådte-trådt
vite-veit-visste-visst

7. Liste over en del s-verb

dras-dras-drogs
finnas/finnes-fins-fans-funnes
følges/følgjas-følg(j)es-fulgtes/følgtes-fulgtes/følgs
kjennas/kjennes-kjennes/kjens-kjentes-kjens
minnas/minnes-minnes/mins-mintes-mins/mintes
møtas/møtes-møtes-møttes-møtt(e)s
omgås-omgås-omgikk(e)s-omgås
ses/sjåas-ses-så(g)s
si(e)s-si(e)s
skjemmas/skjemmes-skjemmes/skjems-skjemtes-skjems
skjennas/skjennes-skjens-skjentes-skjens
snakkas/snakkes-snakkes-snakkas-snakkas
slåss-slåss-sloss-slåss
spørras/spørres-spørres/spørs-spurtes
synas/synes-syns-syntes-syns
tas-tas
treffas/treffes-treffes-treftes
trengas/trenges-trengs-trengtes/trongs-trengs
trivas/trives-trivs-treivs/trivdes-triv(e)s
undras/undres-undres-undras-undras

V Lydverket

1. Generelle retningslinjer

Når det gjelder ortografien, har Samlenormalnemnda naturlig nok fulgt samme prinsippet som for formverket og preferert samformer og tilnærmingsformer mest mulig. Der slike former ikke fins, har en som regel foretrekt bokmålsforma, i samsvar med tendensen i utviklinga. I mange tilfelle har en likevel funne det nødvendig å jamstille bokmålsforma og nynorskforma. Men alt i alt betyr framlegget en kraftig reduksjon av tallet på valgfrie former og er såleis et godt steg vidare på vegen mot den fullstendige samordninga av ortografien som all normering må ta sikte på i tida framover.

2. Oversyn over en del viktige ortografiske endringer

Vokaler

e – i

En del nye eineformer er foreslått, bl.a. fikk, gi, gikk, livne, -lig (adj.adv.), middels, seile, siv, si, tie, virke, vite.

Videre: ekorn, leppe, snekker, vett.

e – æ

Ei rekke ord som før kunne eller skulle ha æ, skal få e (unntatt framfor r). Døme: freg, gjev, lege, leger, seter, skremme, trell. Framfor r skal det som regel være æ: bære, lær, skjær, skjære, sær, vær, være.

y – ø

De fleste ord som før kunne ha y eller ø, skal ha ø. Døme: bølg(j)e, bøtte, følg(j)e, først, gløtte, løgn, nøkk, nøkkel, nøste, stønne, svømme, sørge, søsken, søster, tørst, vøre, ønske.

o – u

Eineformer med o: boble, bogne, dogg, dokke, golv, hogge, kofte, knopp, lott, mold, okse, skole, somle, tomset(e), vogge. Med u: bud, mulig, smult, tru (rel. også tro).

a – å (o)

Mange ord som før kunne ha å eller o, skal få a som eineform. Døme: aleine, aske, avund, band, da, datter (hist. også dotter), drap, gave, hand, harv, klar, mandag, sang, skap, stang, tang, trang, trapp, trass, trav, vake.

o – å

En del ord som har o i nynorsk, får å, som i bokmål. Døme: bråte, dråpe, flåte, fråde, råttan, såle, tåle, åpen.

ju/jo – y

Med ju skal en skrive: djup, mjuk, sju, sjuk, tjue, tjukk, tjuv. Med y: by, gyte, kylling, lyd, lyge, lys.

Diftonger

Døme på ord med diftong som eineform

beist, bleik, bløyte, brei, feit, gauk, grein, heil, heim, heit, kei, laus, lauv, lei, leik, leite, løyse, mein, reim, røyk, sein, skeiv, speil, steik, saume, veike, veit (pres.).

Ord med monoftong som eineform

allerede, døv, ed, enig, gjespe, gjømme, glømme, hedning, heder, høre, kjøre, løk, løpe, mester, mør, pek, renske, rør, sinke, skjør, slesk, tegne, trøste, trøtt, øde Adj.

Konsonanter

Stemt eller ustemt konsonant

Døme på ord med ustemt konsonant: forsake, koppar/kopper, kople, likne, mekle, sokn, -takelig.

Med stemt konsonant: bedre V Adj., bilde, hige, knuge, lege, midd, modig, pode V, skjød, skjøge, strede.

Enkel eller dobbel konsonant

Vi foreslår temmelig gjennomført fordobling.

Døme: bitt, brott, bønn, danne, drønn, fokk, føll, gammal, gissen, gjerrig, glass, gnikke, grønn, kjøtt, komme, kritt, krøtter, lokk, lønn, monn, nøtt, peppar/pepper, røtter, skall, skinne, skitt, skjell, skjønn, skott, tall, trinn, venn, vett.

Jamstilt er bl. a.: bløme/blømme, frosen/frossen, gut/gutt, let/lett, spel/spell.

Bøying av adjektiv og verb med stammeutlyd på diftong eller diftong pluss d eller t

Stort sett samme regler som i bokmål.

Døme: brei-breit(t), grei-greit(t), snau-snaut(t)

feit-fe(i)tt, heit-he(i)tt

greie-greid(d)e, pløye-pløyd(d)e

arbeide-arbeidde, beite-beitte el. beita, bløyte-blø(y)tte, brøyte-brøyte el. brøyta, fløyte el.

fløte-flø(y)tte el. flø(y)ta, leite-le(i)tte el. leita, røyte-røyte el. røyta, støyte-stø(y)tte, veide-

veidde el. veida.

Stumme konsonanter

Konsonanten skal beholdes i **bad, drog, gav, stod**, bl. a. av omsyn til sammenhengen i språket og til svensk og dansk. Endekonsonanten **d** etter diftongen **ei** skal strykes i verb i imperfektum, t. d. glei, lei, skrei, svei, vrei.

Fuller og avkorta former i infinitiv og presens

Vi går inn for flest mulig avkorta former.

Døme: be-ber, by-byr, bla-blar, gi-gir, gli-glir, ri-rir, rå-rår, stri-strir.

J etter g og k(sk) i trykklett staving

Flest mulig **j**-er skal sløyfes.

Døme: bygge, denge, legge, steike, treske, ønske.

Jamstilte former: ikke/ikkje, følge/følgje, bølge/bølgje.

Med **j**: bikkje, svelgje.

Ord med hv eller kv

Slike ord er stort sett jamstilt.

Døme: hval/kval, hvelv/kvelv, hvete/kveite, hvil/kvil, hvit/kvit, (h)viske/kviske.

Med **k**: kvese, kvine.

Med **v**: valp, veps, virvel.

Ord med mn eller vn

Slike ord er også stort sett jamstilt.

Døme: famn/favn, hamn/havn, hemn/hevn, jamn/jevn, namn/navn, omn/ovn, ramn/ravn, stamn/stavn, stemne f./stevne n.

Eineform: søvn.

Ord med sl eller tl

Full jamstilling (t. d. esle/etle).

3. Alfabetisk ordliste

Denne lista inneholder stort sett bare de viktigste rettskrivingsendringene vi foreslår i forhold til bokmål og nynorsk. Ellers viser vi til **Aschehougs ordlister med tilnærmingsformer, Bokmål 3** og **Nynorsk 3**, ved Halvor Dalene.

Merk. I de fleste høve er det bare **grunnord** som er tatt med i dette oversynet. **Orda som står i parentes, er de eldre, tradisjonelle formene.** Jamstilte former er ordna innbyrdes alfabetisk, slik at t. d. **ause/øse** er å finne bare under **a**, ikke under **ø**.

A

advare el. åtvare
alboge/n el. albu(e)/(e)n (Ny. olboge)
aleine (Bm. alene, ny. åleine)
allerede (Ny. allereie)
allmue/n (Ny. allmuge)
alter/et (Ny. altar)
angel/en (Ny. ongul)
angst/en (Ny. angest)
annen (Ny. annan)
annleis [el. annerledes]
arr/et (Ny. ær)
arve (Ny. erve)
ask/en el. eske, -a el. -en, el. øskje, -a
aske, -a (Ny. oske)
at el. åt (følges at/følgjas åt)
audmjuk el. ydmyk
auge/t el. øye/t
augne el. øyne
auke el. øke
aure/n el. ørret/en
ause el. øse
aust el. øst
austa- el. østa-(for)
aust(an)om el. østenom
avhalden el. avholdt
avtakande el. avtakende (Bm. avtagende),
jfr. minkande/minkende
avund/en (Bm. avind, ny. ovund)

B

band/et (Bm. bånd)
bar el. berr
bare el. berre Adv.
barn/a fl. (Ny. born)
bedre V Adj. (Ny. betre)
begava; jfr. evnerik
bein/et, og adj. (Bm. ben)
beisk el. besk
beist/et (Bm. best)
beksel/et (Bm. bissel, ny. beisel)
beliva; jfr. livat
(be)rusa el. berust; jfr. drukken
besatt el. besett Adj.
beslekta; jfr. i slekt, skyld
bilde/t (Bm. billede, ny. bilete)
bitt/et (Ny. bit)
bjølle, -a (Bm. bjelle)
blaut el. bløt
bleik (Bm. blek)
blei/en (Bm. ny. bleig)
blekk/et el. blikk/et
blom/en el. blomme/n el. blomst/en
blomstre el. bløme el. blømme
bløyte (Bm. bløte)

bo el. bu
boble/n, og V (Ny. buble)
boge/n el. bue/n
bogne (Bm. bugne)
bonn/en el. botn/en (Bm. bunn)
brei (Bm. bred)
brest/en el. brast/en
brotten brøk el. brudden brøk
brott/et el. brudd/et (Ny. brot)
bru/a (Bm. bro)
brud/en el. brur/a
bryllup/et (Ny. bryllaup)
brødre el. brør fl.
brønn/en (Ny. brunn)
bråte/n (Ny. brote)
bud/et (Ny. bod)
burde (Ny. byrja)
bye, -a el. bygge, -a
byrde/n el. bør/a
bære (Ny. bera)
bølg(j)e, -a, og V
bønn/a (Ny. bøn)
børje (Ny. byrja) (begynne)
bøtte, -a (Ny. bytte)

D

da (Ny. då)
danne (Ny. dana)
datter/a (el. dotter/a (hist.))
dau el. død (Ny. daud/død)
daue el. dø (Ny. dauda/døy)
dessuten (Ny. dessutan)
djup (Bm. dyp)
dogg/a (Bm. dugg)
dokke, a (Bm. dukke)
draum/en el. drøm/men
drikk/en (Ny. drykk)
dryg el. drøy
drye el. drøye (Ny. dryge)
drysse (Ny. drysja)
drømme el. drøyme
drønn/et (Ny. drøn)
drønne (Ny. drynja)
dråpe/n (Ny. drope)
dukknakka; jfr. lut
dvele (Ny. dvelja)
dyd/en (Ny. dygd/a)
dykker/en (Ny. dukkar)
dø (Ny. døy)
-dømme/t (konge-) (Ny. -døme)
dønne (Ny. dynja)
døpe el. døype
døv (Ny. dauv)

E

ed/en (Ny. eid)

egen el. eigen
egentlig (Ny. eigenleg)
egne seg (Ny. egne seg)
eie/t el. eige, -a, og V.
einannen el. hinannen;

jfr. hverandre/kvarandre
eins el. ens
eir/et el. irr/et
ekorn/et (Ny. ikorn)
eld/en el. ild/en
elde (Bm. ilde)
eling/en el. iling/en
ellers (Ny. elles)
enda (Ny. endå)
enig (Ny. eling)
ennå (Ny. enno)
ense (Ny. ansa)
enten (Ny. anten)
ergre (Ny. arga)
ergerlig (Ny. argeleg)

F

fadrer fl. (Bm. faddere)
famn/en el. favn/en
fedrer fl (Bm. fedre)
feit (Bm. fet)
feitt/et el. fett/et
fikk (Ny. fekk) (av få)
fjære, -a el. fjøre, -a
fjør/a (Bm. fjær)
flass/et (Ny. flas)
flaum/en el. flom/men
fleire el. flere
flerre, -a (Bm. flære)
flid/en (Ny. flit)
flue, -a (Ny. fluge)
fly(ge) (Bm. flyve)
flømme el. fløy-me
fløte/n el. fløyte/n
fløte el. fløyte (tømmer)
flåte/n (Ny. flote)
fokk/et (Ny. fok)
forbudt el. forbydd
foresatt el. føresett
(for)nøgd el. fornøyd
forsake (Bm. forsage)
forsakelse/n (Bm. forsagelse); jfr. forsaking/a
forsakt (Bm. forsagt)
fra el. frå
framleis [el. fremdeles]
freg (Ny. fræg)
fremme (Ny. fremja)
fremmed el. fremmend (Ny. framand)
frisinna el. frisint; jfr. frilynt
frokost/en el. frukost/en
frosen el. frossen
fryd/en (Ny. frygd/a)
fråde/n, og V (Ny. frode)
fø(de) (barn)
følg(j)e VS

føll/et (Ny. føl)
først (Ny. fyrst)
føtter fl. (Ny. føter)
får/a (plog-) (Ny. för)

G

gal. el. galen
galskap/en (Ny. galenskap)
gammal (Bm. gammel)
gang/en el. gong/en
gard/en el. gård/en (by-)
gauk/en (Bm. gjøk)
gave, -a (Ny. gåve)
gi (Ny. gjeva)
gikk (Ny. gjekk)
gissen (Ny. gisen)
gjerrig (Ny. gjerug)
gjesp/en el. -et (Ny. geisp)
gjess el. gjæser fl.
gjette (Ny. gjeta)
gjev (Ny. bm. gjæv)
gjø el. gøy
gjømme (Bm. gjemme, ny. gøyma)
gjøre (Ny. gjera)
glass/et (Ny. glas)
gle(de) V
gleppe
glissen (Ny. glisen)
glø(de) V
glømme (Bm. glemme, ny. gløyma)
gnikke (Ny. gnike)
golv/et (Bm. gulv)
gras/et (Bm. gress)
graut/en el. grøt/en
grein/a (Bm. gren)
grissen (Ny. grisen)
grunne (Bm. ny. grunde)
grønn (Ny. grøn)
grøsse (Ny. grysja)
gut/en el. gutt/en

H

-hald/et el. -hold/et (inn-)
halde el. holde
-halden el. -holden (vel-)
hammar/en el. hammer/en
hamn/a el. havn/a
hand/a (Bm. hånd)
haust/en el. høst/en
heder/en (Ny. heider)
hedning/en (Ny. heidning)
heil (Bm. hel)
heilag el. hellig
heim/en, og adv. (Bm. hjem)
heit (Bm. het)
heite el. hete
helse el. hilse
hemme (Ny. hemja)
hemn/en el. hevnen
henge (Ny. hanga)

herad/et el. herred/et
hes el. hås
hige (Ny. hike) (lengte)
hjelpen el. hjulpen
hjerte/t (Ny. hjarta)
hjørne/t (Ny. hyrne)
hode/t (Ny. hovud)
hogg/et (Bm. hugg)
hol Adj. (Bm. hul)
hol/et el. hull/et
hole, -a el. hule/n
holet(e) el. hullet(e)
hoved- (Ny. hovud-)
hue, -a (Ny. huve)
hug/en (Bm. hu)
hugse el. huske
huse el. hyse V
hval/en el. kval/en
hvelv/et el. kvelv/en el. -et
hverandre el. kvarandre
hvete/n el. kveite/n
hvil/en el. kvil/en
(h)vilken el. hva for en/kva for ein
(h)viske el. kviskre
hvit el. kvit
hvor el. kor
hvordan el. korleis el. åssen
hvorfor el. korfor
høg (Bm. høy)
høgd/a (Bm. høyde)
høgre el. høyre
høre (Ny. høyra)
høvding/en (Ny. hovding)

IJ

i hel (Bm. i hjel)
ikke el. ikkje
innafor (Bm. innenfor, ny. innanfor)
innalands el. innenlands (Ny. innanlands)
innen (Ny. innan)
i stad
jamn el. jevn
jern/et (Ny. jarn)

K

kaffe/n el. kaffi/en
kei (Bm. kjed)
kikk/en el. -et (Ny. kik)
kilde/n el. kjelde, -a
kile el. kitle
kirke, -a el. kjerke, -a el. kyrkje, -a
kjøkken/et (Ny. kjøken)
kjørøyk/en (Bm. kjørørøk)
kjøre (Ny. køyra)
kjøtt/et (el. kjød/et (fig.)) (Ny. kjøt)
klar (Ny. klår)
klede el. klær fl.
klipp/et (Ny. klypp)
klippfisk/en (Ny. kleppfisk)
klovne el. kløvne

kløyve
kne el. knær fl.
knopp/en (Ny. knupp)
kofte, -a (Ny. bm. kufte)
kol/et el. kull/et
komme (Ny. koma)
kompass/en el. -et (Bm. ny. kompas)
kople (Bm. koble)
koppar/en el. kopper/en
(Bm. kobber, ny. kopar)
korg/a (Bra. kurv)
kors/et (Ny. kross)
kott/et (Ny. kot)
kovne (Ny. kvamne)
kreve (Ny. krevja)
kritt/et (Ny. krit)
krutt/et (Ny. krut)
krøtter/a (Ny. krøter)
kuer el. kyr fl.
kvae/n (Ny. kvåe)
kvese (Bm. hvese)
kvin/et (Bm. hvin)
kylling/en (Ny. kjukling)

L

lamme (Ny. lemma (få lam))
la(te) (som om)
latterlig (Ny. låtteleg)
laurdag/en el. lørdag/en
laus (Bm. løs)
lav el. låg
lede el. leie
lege/n, og V (Ny. lækjar, lækja)
legeme/t el. lekam/en
leger/et (Ny. læger) el. leir/en
leie/t (Ny. lægje)
leie el. leige VS
leik/en (Bm. lek)
leist/en el. lest/en
leite (Bm. lete)
lekk/en, og adj. (Ny. lek)
leppe, -a (Ny. lippe)
lerret/et (Ny. lereft)
let/en el. lett/en
li(de)
-lig Adj. adv. (Ny. -leg)
likne (Bm. ligne)
linning/a (Ny. lining)
livne (Bm. levne)
loge V (Bm. lue)
loge/n el. lue/n
lokk/et (Ny. lok)
losne el. løsne
lott/en (Ny. lut)
lue, -a (Ny. luve)
lus el. lyser fl.
lyd/en (Ny. ljod)
lyge (Bm. lyve, ny. ljuga)
lykke, -a el. -en (Ny. lukke)
lynne/t (Bm. ny. lynde)

-lynt (god-) (Bm. ny. -lyndt)
lys/et, og adj. (Ny. ljós)
lyte (Ny. ljóta)
lær/et (Ny. ler)
løfte (Ny. lyfta)
løgn/a (Ny. lygn)
løk/en (Ny. lauk)
løkke, -a (inngjerda mark) (Ny. lykkje)
løkke, -a el. lykkje, -a (tau-)
lønn/a (Ny. lørr)
løp/et (Ny. laup)
løyse (Bm. løse)
-låg/en (briske-) (Ny. -log)
låse (Ny. læsa)

M

mage/n (Bm. mave)
male (Ny. måla)
malje, -a (Bm. ny. melle)
mandag/en (Ny. måndag)
marg/en (Ny. merg)
marked/et el. marknad/en
maske, -a (Ny. moske)
med el. medan el. mens
mein/et (Bm. men)
meine el. mene
meir el. mer
mekle (Bm. megle)
melk/a el. mjølk/a
messing/en (Ny. massing)
mester/en (Ny. meister)
midd/en (Ny. mit)
middels (Ny. medels)
midt- (punkt) (Ny. mid-)
mjuk (Bm. myk)
mjøl/et [el. mel]
mold/a (Bm. muld)
monn/en (Ny. mon)
more (Ny. moroa)
morgen/en (Ny. morgon)
mot/et (Ny. mod)
mulig (Ny. mogleg)
mus el. myser fl.
mye (Ny. mykje)
møde, -a el. møye, -a
mødrer (Bm. mødre)
møkk/a (Ny. møk)
møll/en (Ny. mol)
mølle, -a (Ny. mylne)
mølleten el. -ett
mør (Ny. møyrr)
mørke/t (Ny. mørker)
måke V (Ny. moka)
måke, -a el. -en, el. måse/n
måle (Ny. mæla)
månad/en el. måned/en

N

namn/et el. navn/et
nase/n el. nese, -a

naud/a el. nød/a el. -en
nedafor (Bm. nedenfor, ny. nedanfor)
ned(an)om el. nenedom
negrer fl. (Bm. negre)
-nem (lære-) (Ny. -næm)
ni-(stirre) (Ny. nid-)
noe (Ny. noko)
nordafor (Bm. nordenfor, ny. nordanfor)
nord(an)om el. nordenom
nordre (Ny. nørdre)
Norge (Ny. Noreg)
nærtakande/nærtakende (Bm. nærtagende)
nø(de) el. nøyde
nødt til el. nøydd til
nøkk/en (Ny. nykk)
nøkkel/en (Ny. lykel/nykel)
nøste/t (Ny. nyste)
nå (Ny. no)

O

okse/n (Ny. ukse)
omn/en el. ovn/en
oppsielig (Bm. oppsigelig, ny. oppseieleg)
ovafor (Bm. ovenfor, ny. ovanfor)
overflatisk (Bm. overfladisk)

P

peike el. peke
peppar/en el. pepper/en (Ny. pepar)
pleie (Ny. pla)
pode (Ny. pote)
preike el. preke VS

R

ramme V (Ny. råma)
ramn/en el. ravn/en
raud el. rød
redskap/en el. -et el. reiskap/en
regne el. rekne
regnskap/et el. rekneskap/en
reie (opp) (Bm. re)
reim/a (Bm. rem)
rein Adj. (Bm. ren)
reip/et (Bm. rep)
reir/et (Bm. rede)
renske (Ny. reinska)
revne el. rivne VS
rokk/et (Ny. rok)
rydde (Ny. rydja)
rør/et (Ny. røyrr)
røstla el. -en, el. røyst/a
røst/et (Ny. raust)
røtter fl. (Ny. røter)
røyke (Bm. røke)
rå(de)
råtten (Ny. roten)

S

sagn/et el. segn/a
sagn/et el. savn/et

salg/et (Ny. sal)
-sam el. -som (var-)
samkvem/met (Ny. samkvæme)
samme P (Ny. same)
sammen (Ny. saman)
sang/en (Ny. song)
saum/en el. søm/men
saume (Bm. sømme)
se el. sjå
seier/en (Ny. siger)
seil/et (Ny. segl)
sein (Bm. sen)
seire (Ny. sigra)
selge el. selle (Ny. selja)
sette (Ny. setja)
si (Ny. seia)
sia el. siden (Ny. sidan)
sinke (Ny. seinka)
sitte (Ny. sitja)
siv/et (Ny. sev)
sjelden (Ny. sjeldan)
sjuk (Bm. syk)
sjøl (Bm. selv, ny. sjølv)
ska(de)
skall/et (Ny. skal)
skap/et (Ny. skåp)
skei/a el. skje/a
skeiv (Bm. skjev)
skille/t, og V (Ny. skilja)
skinn/et (Ny. skin)
skitt/en (Ny. skit)
skjogle el. skjele
skjell/et (Ny. skjel)
skjor/a el. skjære, -a
skjul/et (Ny. skjol)
skjær/et (Ny. skjer)
skjær Adj. (Ny. skir)
skjære (Ny. skjera)
skjøge, -a (Ny. skjøkje)
skjønn/et (Ny. skjøn)
skjønne (Ny. skjønna)
skjør (Ny. skøyr)
skode el. skue
skole/n (Ny. skule)
skott/et el. skudd/et (Ny. skot)
skott/en el. skut/en (bak-)
skramme, -a (Ny. skråme)
skrog/et (Ny. skrov)
skru V (Ny. skruva)
skugge/n el. skygge/n
skuld/a el. skyld/a
skulle (Ny. skula)
skunde el. skynde
skuve el. skyve
skyttel/en (Ny. skutel)
sleike el. slikke
sleppe el. slippe
slesk (Ny. sleisk)
slokke el. sløkke (Ny. sløkkja)
sludd/et (Ny. slut)

smøre (Ny. smørja)
snegle/n el. snile/n (Ny. snigel)
snegle (Ny. snigla)
sneis/et el. snes/et
snekker/en (Ny. snikkar)
sokn/a el. -et (Bm. sogn)
sommars/en el. sommer/en
son/en el. sønn/en, fl. sønner (Ny. søner)
sparkstøtting/en (Ny. -stytting)
speide (Ny. speia)
speil/et (Ny. spegel)
spel(1)/et el. spill/et
spel(1)e el. spille
spennande el. spennende (Ny. spanande)
spre el. spreie
sprell/et (Ny. sprel)
spryd/et (Ny. spryt)
spurv/en (Ny. sporv)
spyd/et el. spjut/et (hist.)
spørre (Ny. spørja)
stad/en el. sted/et
stamn/en el. stavn/en
stang/a (Ny. stong)
stare/n el. stær/en
steik/a (Bm. stek)
stele el. stjele
stemne, -a el. stevne/t
stove, -a el. stue, -a
traum/en el. strøm/men
stredet (Ny. strete)
stri Adj. (Bm. ny. strid)
strø V (Ny. strøya)
strøk/et (Ny. strok)
strøyme el. strømme
stue (Ny. stuva)
sturte (om dyr) el. styrte
støl (Ny. stør)
stønne (Ny. stynja)
støpe el. støype
størkne (Ny. storkna)
støt/et el. støyt/en el. -et
sveipe el. svøpe V
sveitte/n el. svette/n
sverge el. sverje
svømme (Ny. symja)
syd- (frukter, -landsk, -lending)
syde (Ny. sjoda)
sømme (seg) (Ny. søma)
søndag/en (Ny. sundag)
sønna- (for)
søsken fl. (Ny. sysken)
søster/a (Ny. syster)
søvn/en (Ny. svevn)
søyle, -a (Ny. sule)
såle/n (Ny. sole), og V
såleis [el. således]

T

-taing/a el. -taking/a
el. -takelse/n (mot-)

-takelig (Bm. -tagelig)
tall/e)t (Ny. tal)
tallerk(en)/en
tang/a (Ny. tong)
taum/en el. tom/men
tegne (Ny. teikna)
telle (Ny. telja)
temme (Ny. temja)
tene el. tjene
tie (Ny. teia)
tilfeldig (Ny. tilfelleleg)
tirsdag/en (Ny. tysdag)
titt (Ny. tidt)
tjern/et el. tjønn/a (Ny. tjørn)
tjukk (Bm. tykk)
tjuv/en (Bm. tyv)
tjære, -a (Ny. tjøre)
tomset(e) (Ny. tumsut)
trakke el. tråkke
trang/en, og adj. (Ny. trong)
trass/en (Bm. tross)
trast/a el. -en el. trost/en
trav/et (Ny. tråv)
tre/a el. trær/ne fl.
trell/en (Ny. træl)
tresk (Ny. treisk)
trinn/et (Ny. trin)
troende el. truande
tru/a (el. tro/en (rel.))
true (Ny. truga)
trusel/en (Ny. trugsel)
trøst/a (Ny. trøyst)
trøtt (Bm. trett, ny. trøytt)
tue, -a (Ny. tuve)
tvare, -a (Ny. tvore)
tve- el. tvi
tyttebær/et (Ny. tyte-)
tønne, -a (Ny. tynne/tunne)
tørst (Ny. tyrst)
tøy/et (Ny. ty)
tåle (Ny. tola)

U

ubetinga; jfr. uten vilkår
udødelig (Ny. udøyeleg)
uke, -a el. veke, -a
ustyrtelig (Ny. usturteleg)
utafor (Bm. utenfor, ny. utanfor)
uten (Ny. utan)
utenlands (Ny. utan)
utvortes (Ny. utvertes)

V

va(de)

vake (Bm. våke)
vaken (Bm. våken)
vakne (Bm. våkne)
vaksen el. voksen
vakte el. vakte
valg/et (Ny. val)
valp/en (Ny. kvelp)
vann/et el. vatn/et
varme V (Ny. verma)
veg/en (Bm. vei)
vege el. veie
vegne el. vegner (på vegne(r) av)
veike/n (Bm. veke)
vekse el. vokse
velge el. velje
vemmes el. vemmas (Ny. vemjast)
veng/en el. venge, -a el. ving/en el. vinge/n
venn/en (Ny. ven)
venne (Ny. venja)
vennesæl (Ny. vensæl)
veps/en (Ny. kvefs)
verge el. verje
verksam el. virksom
vesta-(for)
vest(an)om el. vestenom
vett/et (Ny. vit)
vettig el. vettug (Ny. vitug)
ville (Ny. vilja)
villig (Ny. viljug)
vindu/et (Ny. vindauga)
virke (Ny. verka), og S
virkelig (Ny. verkeleg)
vissen (Ny. visen)
vite, veit (Ny. veta, bm. vet)
vitenskap/en (Ny. vitenskap)
vogge, -a (Bm. vugge)
volde (Ny. valda)
vrien (Ny. vriden)
vær/et (Ny. ver)
være (Ny. vera)
vøre (Ny. vørda)
vørnad/en (Ny. vørndnad)

YØÅ

yre (Ny. yrja)
øde Adj. (Ny. øyde) el. audt
ødsle (Ny. øydsla)
ønske/t, og V (Ny. ynske, ynskja)
øre/t el. øyre/t
østers/en (Ny. ostre)
øyr/a el. ør/a (Sunndalsøra)
åkle/a el. åklær/ne
åpen (Ny. open)

VI Generelt om ordtilfanget

Vi ser det slik at ordtilfanget er den minst viktige delen av en samlenormal, fordi det på dette området er unødvendig å normere. Hver enkelt skribent må stå fritt i valg av ord og uttrykk. Her er det gjort feil både av nynorskens og av riksmålets talsmenn. De har prøvd å stenge ute fra sine respektive målformer

ord av en viss type. For nynorskens vedkommende dreier det seg om ord av tysk-dansk rot, for riksmålets vedkommende om særnorske ord. Vi vil prinsipielt ta avstand fra dette, og hevde at alle ord som blir brukt i vanlig tale her i landet, bør kunne brukes også skriftlig. Både «danskekomplekset» og «folkemålskomplekset» bidrar til å utarme språket, og vi går derfor inn for å kvitte oss med begge.

Dette vil ikke si at vi skal bruke det første og beste ordet som faller oss inn. Ei forstandig måldyrking vil alltid være av det gode. Vi meiner såleis at så sant vi har et godt norsk ord for et omgrep, bør vi bruke det. I så måte kan vi gjerne være purister. Vi har mange korte og greie ord som gjerne kan brukes i staden for meir tungvinte riksmålsord, t. d. **høve** for **anledning**, **merknad** for **anmerkning**, **bruk** for **avbenyttelse**, **avvik** for **avvikelse**, **skade** for **beskadigelse**, **vern** for **beskyttelse**, **mistak** for **feiltagelse**, **framsyn** for **forutseenhet**, **tålmod** for **tålmodighet**, **samsvar** for **overensstemmelse**, **vanske** for **vanskelighet**, osv.

Et spesielt problem utgjør de anglo-amerikanske lånorda som flømmer inn over oss, særlig fordi det engelske lydssystemet avviker sterkt fra det norske, slik at disse orda ofte stikker seg ut fra sine språklige omgivelser. I mange høve dekker slike ord et omgrep som tidligere ikke har hatt et tilsvarende norsk uttrykk, og da kan det være vanskelig å unngå dem. Andre ganger blir de brukt p.gr.a. sin «snob value», enda vi har gode norske ord for det samme. Denne tendensen bør etter vårt syn motarbeides. Det bør heite **saft** på norsk, ikke **squash**, **tenåring**, ikke **teenager**, **vidlerret**, ikke **wide screen**, **snøbil**, ikke **snowmobile**, **kampånd**, ikke **fighting spirit**, osv.

Vi kan summere opp vårt syn slik:

En forsiktig purisme kan være til gagn for språket, viss den blir dreven med vett og forstand. Overdreven purisme er derimot skadelig, liksom det er skadelig å være heilt ukritisk i ordvalget.

VII Fram til løysing

Vi skal ikke undervurdere de psykologiske vanskene innføringa av en samnorsk normal nødvendigvis vil føre med seg. I den sluttfasen målstriden nå går inn i, er det tvert imot grunn til å rekne med at motsetningene kommer til å ligge mest på det psykologiske plan. Det som det derfor kanskje gjelder mest om, er at vi alle prøver å kvitte oss med de språklige fordommene vi sliter med, og går inn for å vise godvilje og samarbeidsånd.

I denne sammenhengen kan det være på sin plass å sitere noe av det som professor Knut Bergsland uttalte i et intervju: «Hvis noen skulle våge å stille en prognose i forbindelse med vår språkstrid, så måtte det være en ekspert på det sosialpsykologiske område, for der ligger etter min mening hele vårt språkproblem. Språkkampen er her hos oss i sin innerste konsekvens et sosialtilistisk problem, og i høyeste grad uttrykk for et følelsesmessig kompleks. De siste rester av vår klassekamp i videste forstand ligger stadig til grunn for den. Egentlig er den ikke en strid om språklige ting. Når forskjellen i samfunnsmessig bakgrunn nå diminueres, vil striden dø ut ... Den sosiale utjevning vil føre til enhetsspråket. Det er jo ikke fælere å si boka enn boken ... » Språkstriden er altså ikke bare et spørsmål om former og rettskriving, men enda meir et spørsmål om «psykologisk integrering». I samsvar med tendensen i utviklinga prøver vi i Språklig Samling da å hjelpe til med å lette overgangen fra nynorsk og bokmål til en syntese av begge målformene, til ei målform som vi med vørnad kan kalle **norsk**. Vi meiner at vi på den vegen alt har funne fram til ei samlende språkform som er ledigere og meir slagkraftig enn nynorsken og friskere og norskere enn bokmålet av i dag. Vi trur at dette arbeidet vil fremme den kulturelle samvoksteren og bygge bru over den kulturelle kløfta vi har i landet.

En offisiell samnorsk normal trenger vi sårt, og jo før vi kan få den, desto bedre. Men hvordan skal vi få dette til? – Skolen eller elevene kan naturligvis ikke gå i gang med en slik normal på eiga hand, uten vedtak av de lovlige styremaktene. Det vi vil, er å prøve å skape en opinion for vår sak, en opinion som kan bli sterk nok til å påvirke styremaktene. Men for å skape denne opinionen trenger vi medvirkning fra de unge. Det er de som har den skapende fantasien og pågangsmotet, det er de som er minst bundne av vanetenking, og sist, men ikke minst: Det er de (og lærerne) som kjenner best hvor skoen trykker.

Vær med og før denne saka fram til seier! Skriv så radikalt du kan innafor den lovlige ramma!

Start samnorskklag på skolen! Vær med og send resolusjoner til styremaktene om at de må sørge

for å få utarbeidd en samnorsk normal, slik at vi kan sleppe den unødvendige kompliseringa av

norskundervisningen som ligger i at elevene må pugge to ulike skrivemåter for ett og samme ord i ett og samme språk! Vær med og bring ut av verden det tidsødende språkkjeklet som har herja landet vårt så altfor lenge!